

У рамках дослідження перегляд відеофрагментів розглядається як ефективний спосіб створення автентичного мовного середовища, в якому відбувається залучення студентів до іншомовної культури з урахуванням особливостей української культури. Відеоматеріали надають необмежені можливості для проведення аналізу, побудованого на порівнянні і співставленні культурних реалій і особливостей поведінки в різних ситуаціях міжкультурного спілкування.

Ключові слова: автентичні медичні відеоматеріали, комунікативна компетенція, методи навчання.

УДК 378.1

Солодовник А. О.*

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ГОТОВНІСТЬ», «ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ», «ПІДГОТОВКА» У СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ

У статті автор аналізує науковий доробок щодо визначення змісту понять «готовність», «підготовленість», «підготовка» і доходить висновку, що зазначені поняття науковці тлумачать з різних точок зору. Здійснений аналіз дозволив виявити функціональний, особистісний та особистісно-діяльнісний підходи до розкриття змісту поняття готовності до діяльності. Автор звертає увагу на те, що в науковій літературі поряд із поняттям готовності часто використовують термін «підготовленість». У ході дослідження встановлено, що підготовленість можна розглядати як результат процесу підготовки. Також зазначається, що під підготовкою розуміється процес набуття знань, умінь і навичок для здійснення певного виду діяльності.

Ключові слова: готовність, підготовленість, підготовка, освіта.

У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку на Саміті щодо прийняття Порядку денного в галузі сталого розвитку було названо глобальні цілі, які стосуються всіх аспектів соціально-економічного розвитку, конкурентоспроможності країн, екологічної та енергетичної безпеки, глобального партнерства тощо. Міжнародна організація The Global Partnership for Education (GPE) визначила одну з ключових цілей, досягнення якої позитивно вплине на реалізацію інших, – забезпечення всеохопної та справедливої якісної освіти й заохочення можливості навчання впродовж усього життя, що доступне кожному. Отже, на сьогодні можна впевнено стверджувати, що освіта – це невід’ємний показник економічного й духовного зростання будь-якої нації. Зміщення акцентів світової спільноти вбік проблем, пов’язаних з освітньою сферою, активізує дослідження в галузі психолого-педагогічних наук і сприяє появі нових галузей знань.

Інформаційні процеси, які відбуваються на сьогоденному етапі розвитку людської цивілізації, набули глобального характеру. Однією з особливостей сучасного інформаційного простору є його відкритість і доступність кожному. Це спричиняє динамічне та масштабне накопичення значних масивів інформації та їх інтеграцію в педагогічну науку з різних сфер діяльності людини. Зростання обсягу знань стає причиною виникнення в науці різноманітних підходів до означення одних і тих же понять, явищ і процесів. Проблема встановлення зв’язків між поняттями в педагогічній науці займає одне з провідних місць. Її вирішення забезпечує реалізацію принципів наукового пізнання – таких, як об’єктивність, співвідношення логічного й історичного, загального зв’язку й узаємодії, причинності, конкретності й однозначності.

Проблема визначення сутності понять «готовність», «підготовка», «підготовленість» набула актуальності у ХХ столітті, коли науковці-педагоги зацікавились дослідженнями особливостей формування професіоналів для різних сфер

© Солодовник А. О.

діяльності людини. На сьогодні в педагогічній науці існує значний науковий доробок із зазначеного питання. Спробуємо виокремити основні напрямки досліджень цієї проблеми (табл. 1).

Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених вивченню різних аспектів понять готовності, підготовленості, підготовки, у педагогічній науці недостатньо розроблено проблему їх співвідношення.

Метою статті є розкриття змісту понять «готовність», «підготовленість», «підготовка», визначення і характеристика зв'язків між ними.

Аналіз літературних джерел дає підстави для висновку, що досліджувані поняття розглядаються науковцями з різних точок зору, тому в психолого-педагогічній літературі є низка визначень, які розкривають зміст названих термінів. Розглянемо деякі з них та виділимо ключові словосполучення у визначеннях для подальшого встановлення співвідношення між поняттями.

Таблиця 1

Напрямки дослідження змісту понять «готовність», «підготовленість», «підготовка»

Основні напрямки педагогічних досліджень щодо питання готовності людини до здійснення діяльності	
<i>Напрямок</i>	<i>Науковці, які працювали у зазначеному напрямку</i>
1	2
Розкриття сутності поняття психологічної готовності до будь-якої діяльності	Ф. Генів, А. Деркач, М. Дьяченко, Л. Кандибович, О. Леонтєв, А. Маркова, С. Рубінштейн, О. Столяренко та ін.
Розкриття сутності поняття готовності особистості до праці	О. Асмолов, С. Максименко, К. Платонов, О. Прангішвілі, П. Рудик та ін.
Розкриття змісту поняття готовності до професійної діяльності; проблема становлення і розвитку особистості безпосередньо під час підготовки до професійної діяльності	Б. Ананьєва, О. Бондарчук, Б. Братусь, Л. Кондрашова, Є. Романова, Т. Яценко та ін.
Дослідження структури готовності та її окремих складових	Є. Клімов, Н. Кузьміна, А. Маркова, Н. Павлишина, Н. Чорна та ін.
Розробка критеріїв готовності особистості до здійснення діяльності	І. Гавриш, В. Сластьонін, Л. Петриченко, Л. Подимова, Є. Чугунова, О. Шапран та ін.
Дослідження рівнів сформованості готовності	М. Дьяченко, Є. Калінін, Л. Кандибович, Л. Кондрашова, Л. Козак, О. Мешко, Л. Орбан та ін.
Дослідження готовності до здійснення професійної діяльності фахівців конкретних спеціальностей	викладачів (К. Дурай-Новаковська, Н. Волкова, Л. Кондрашова та ін.); психологів (І. Вачков, Є. Сидоренко, С. Макшанов, Т. Яценко та ін.); соціальних педагогів (С. Пащенко, І. Яворська та ін.); інженерів (Р. Горбатюк, І. Друзь, В. Федорейко та ін.)
<i>Основні напрямки педагогічних досліджень щодо питання підготовленості людини до здійснення діяльності</i>	
Визначення сутності поняття підготовленості та його співвідношення з поняттям «готовність»	О. Балдинюк, І. Гуртовенко, О. Рибалка, А. Шикун, А. Шикун та ін.
<i>Основні напрямки педагогічних досліджень щодо питання підготовки людини до здійснення діяльності</i>	

Продовження табл.1

1	2
Вивчення питання підготовки майбутніх спеціалістів до професійної взаємодії як передумови їх успішної професійної діяльності	С. Кожушко, Г. Сластьонін, Н. Шигонська та ін.
Дослідження процесу професійної підготовки фахівців для різних галузей	викладачів (Ю. Красильник, О. Проценко, С. Ящук та ін.); соціальних працівників (А. Капська, О. Карпенко, Л. Романовська та ін.); військових (Є. Брижатий, С. Решетник та ін.); психологів (О. Затворнюк, О. Матвієнко та ін.)
Вивчення особливостей підготовки відповідно до циклу дисциплін	фізико-математичний (С. Архангельський, М. Жалдак, З. Слєпкань, В. Шарко та ін.); гуманітарний (Г. Микиртічан, О. Яцишина та ін.); соціально-економічний (В. Дияк, О. Якимович та ін.)

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» поняття «готовність» розглядається у двох значеннях: як стан готового; як бажання зробити що-небудь [7]. Похідним від цього поняття є термін «готовий». Бути готовим означає зробити певне приготування, підготуватись до чого-небудь або висловлювати згоду, виявляти бажання зробити що-небудь [там само].

Поняття психологічної готовності особистості до здійснення діяльності було введено психологами М. Дьяченко та Л. Кандибович у 70-х рр. ХХ століття. Вони вважали, що готовність до діяльності слід розглядати як цілеспрямований вияв особистості, який включає в себе її переконання, погляди, відносини, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, вміння та навички, установки, налаштованість на певну поведінку [9].

М. Варій у підручнику «Загальна психологія» трактує поняття готовності як стан мобілізації психофізіологічних систем перед майбутньою діяльністю [5]. У «Великому тлумачному словнику з психології» під готовністю розуміється стан підготовленості, у якому організм налаштований на дію або реакцію. З іншого боку, готовність також розглядається як такий стан людини, у якому вона готова винести користь із деякого досвіду [4].

Аналіз психологічної літератури дає підстави для висновку, що науковці розглядають готовність по-різному і єдиного підходу до її означення не існує. Так, Т. Крюкова виділяє функціональний, особистісний та особистісно-діяльнісний підходи до розкриття змісту поняття готовності до діяльності [10]. З точки зору функціонального підходу готовність розглядається як психічна функція або функціональний стан, що забезпечує досягнення значних результатів (В. Алаторцев, М. Дьяченко, Л. Кандибович, Л. Нерсисян, В. Пономаренко, В. Пушкін та ін.). Деякі представники особистісного підходу вважають, що готовність – це комплекс різноманітних якостей і відношень особистості, інші розкривають її зміст як цілісне, інтегральне утворення (А. Авдєєва, Я. Коломінський, О. Михайлова та ін.). Теоретичні основи особистісно-діялісного підходу було розроблено Л. Виготським і С. Рубінштейном. У рамках цього підходу готовність до діяльності розглядається як системно-структурне утворення, що включає в себе мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий та оціночний компоненти.

С. Малютіна виділяє фізичну, мотиваційну, інтелектуальну, емоційно-вольову та комунікативну готовності. Дослідниця звертає увагу на те, що під фізичною слід розуміти оптимальну фізичну підготовленість. Фізична підготовленість у свою чергу – це результат фізичної підготовки. Мотиваційна готовність, на її думку, передбачає ставлення до навчальної діяльності як до суспільно значущої справи і прагнення до придбання знань. Досягнення достатньо високого рівня пізнавальних процесів зумовлює інтелектуальну готовність особистості до здійснення діяльності. Емоційно-

вольову готовність, за словами С. Малютіної, вважають сформованою, якщо особистість може ставити цілі, ухвалювати рішення, складати план дій, докласти зусиль для його реалізації, долати перешкоди. Комунікативна готовність передбачає формування в особистості вмінь та навичок спілкування з іншими людьми [11].

Крім того, у довідковій літературі з психології розкривається зміст термінів, які є похідними від поняття готовності, а саме: «готовність до навчання», «готовність до професійної діяльності», «готовність до розв'язання конфліктів» тощо.

У науковій літературі поряд із поняттям готовності часто використовують термін «підготовленість». Деякі науковці відокремлюють ці поняття одне від одного (О. Абрамов, І. Гуртовенко), інші – ототожнюють їх (М. Дяченко, Л. Кандибович, А. Столяренко).

Підготовленість – це наявність запасу необхідних знань, навичок, досвіду в якій-небудь сфері, отриманих шляхом систематичного навчання чому-небудь або вивчення чого-небудь [15]. Д. Ушаков визначив підготовленість як наявність підготовки до якої-небудь справи, роботи [16].

О. Абрамов вважає, що під підготовленістю слід розуміти наявність у вихованців особистісних якостей, теоретичних знань, практичних навичок і вмінь, які дозволяють успішно виконувати поставлені завдання та свої функціональні обов'язки. Дослідник зазначає, що підготовленість становить собою накопичений соціальний досвід, необхідний для успішного виконання діяльності [1, с. 74]. Для отримання й накопичення такого досвіду особі потрібно пройти певний процес підготовки. Так, О. Царькова звертає увагу на те, що підготовленість – це результат навчального процесу, який відбиває здатність особистості оперувати знаннями і вміннями при розв'язанні певного типу теоретичних і практичних задач і досягати запланованого результату діяльності [17]. Отже, поряд із поняттями готовності та підготовленості слід розглянути зміст терміна «підготовка».

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» поняття «підготовка» розглядається у двох значеннях: як дія за значенням «підготувати»; як запас знань, навичок, досвід і т. ін., набутий у процесі навчання, практичної діяльності [7].

Підготовка, за «Українським енциклопедичним словником», – це запас знань, отриманий будь-ким, а згідно з «Українським педагогічним словником» С. Гончаренка – формування та збагачення настанов, знань і вмінь, які необхідні індивіду для адекватного виконання специфічних завдань [8].

У «Педагогічному енциклопедичному словнику» за редакцією Б. Бім-Бада під підготовкою розуміється система професійного навчання, яка має за мету прискорене оволодіння тими, хто навчається, навичками, необхідними для виконання певної роботи [13].

Російська педагогічна енциклопедія пропонує визначати підготовку як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду й норм поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи з визначеної професії; як процес повідомлення відповідних знань й умінь [14].

У «Великій радянській енциклопедії» поняттю «підготовка» дається визначення як сукупності спеціальних знань, умінь і навичок, що дозволяють виконувати роботу в певній галузі діяльності [3].

Підготовка за визначенням, наведеним у «Енциклопедії професійної освіти», розглядається і як навчання, тобто як деякий спеціально організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань, і як готовність, під якою розуміють наявність компетенції, знань, умінь і навичок, необхідних для успішного виконання певної сукупності завдань [18].

Слід зауважити, що у психолого-педагогічних дослідженнях також немає однозначного підходу до означення поняття підготовки. Так, Н. Оськіна вважає, що поняття «підготовка» може використовуватись у двох тлумаченнях: як результат, виражений у вигляді компетентності випускника університету, і як процес засвоєння норм, зразків і правил професійної діяльності, який містить цілі, способи та зміст освіти [12, с. 6].

М. Васильєва у дисертаційному дослідженні зазначає, що підготовка – це процес формування, удосконалення знань, умінь, навичок, якостей особистості, необхідних для виконання діяльності, здійснюваної в ході навчання, самоосвіти або професійної освіти [6, с. 47].

О. Бойченко під поняттям «підготовка» розуміє процес, під час якого формуються та вдосконалюються професійні знання, уміння, навички й особистісні якості, необхідні в майбутній діяльності [2, с. 81].

Крім того, у науково-педагогічній та методичній літературі поняття підготовки застосовується разом із поняттям «освіта», але за своєю сутністю вони різні. Аналізуючи зарубіжну педагогічну літературу, можна дійти висновку, що поняття «підготовка» у звичному для нас контексті майже не використовується, натомість за своїм смисловим навантаженням його замінює поняття «компетенція». Тому під підготовкою можна також розуміти процес формування компетенцій.

Узагальнюючи різноманітні підходи науковців до означення понять «готовність», «підготовленість», «підготовка», слід зауважити про необхідність виокремлення ключових словосполучень, які розкривають зміст цих термінів, для встановлення зв'язків між ними (табл. 2).

Таблиця 2

Ключові словосполучення, які розкривають зміст досліджуваних понять

Готовність	Підготовленість	Підготовка
«Стан готового», «бажання зробити», «прояв особистості, налаштованість», «стан підготовленості», «стан мобілізації», «функціональний стан», «комплекс якостей», «системно-структурне, інтегральне утворення»	«Запас знань, умінь, навичок тощо», «накопичений досвід», «результат навчання», «результат підготовки»	«Дія для забезпечення чогось», «запас знань, вмінь, навичок тощо», «система навчання», «процес формування готовності», «процес формування знань, умінь, навичок тощо»

Отже, як видно з таблиці 2, досліджувані поняття тісно пов'язані між собою, що призводить до їх використання деякими науковцями як синонімів. На нашу думку, їх слід розмежовувати під час оперування цими термінами в педагогічних дослідженнях. Отже, під підготовкою ми розуміємо процес набуття знань, формування умінь і навичок для здійснення певного виду діяльності. Підготовленість у свою чергу – це якість особистості, яка виражається у здатності оперувати знаннями і вміннями для досягнення поставленої мети. Підготовленість можна розглядати як результат процесу підготовки. Крім того підготовленість є необхідною, але не достатньою умовою досягнення готовності. Готовність, на нашу думку, – це психолого-педагогічне утворення, у структурі якого слід враховувати не лише здатність застосовувати певний запас знань, умінь і навичок, а й взаємопов'язані психологічні особливості, моральні якості, соціально-ціннісні мотиви, способи поведінки особистості, які забезпечать їй успішне виконання поставлених завдань.

Узагальнюючи вищезазначене, можна дійти висновку, що поняття готовності є ширшим за поняття підготовленості. Рис.1 відображає співвідношення між досліджуваними поняттями.

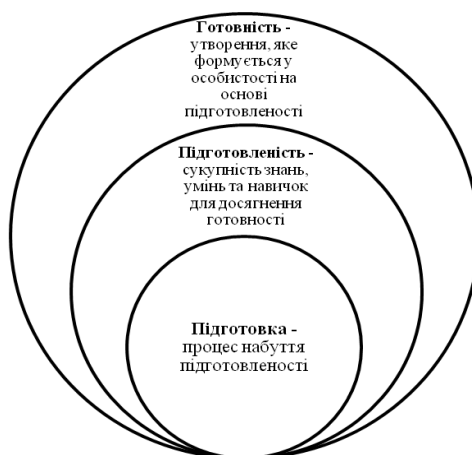

Рис. 1. Співвідношення понять «готовність», «підготовленість», «підготовка»

У подальших наукових пошуках можуть бути досліджені питання сутності фізико-математичної підготовки як складової професійної підготовки студентів вищих морських навчальних закладів, розроблення структури фізико-математичної підготовки, визначення її форм, методів і засобів. Актуальність цього питання зумовлена особливостями підготовки спеціалістів для морської галузі.

Література:

1. Абрамов А. П. Социокультурная трансформация личности в условиях реформирования системы средних специализированных военно-учебных заведений : монография / А. П. Абрамов. – М. : DirectMEDIA, 2014. – 424 с.
2. Бойченко О. В. Сутність поняття «підготовка майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін» на сучасному етапі / О. В. Бойченко // Наука і освіта. – 2014. – № 1. – С. 81.
3. Большая советская энциклопедия : в 30 т. Т. 21. – М. : Сов. энцикл., 1975. – 640 с.
4. Большой толковый психологический словарь : в 2 т. Т. 1. / под ред. А. Ребер. – М. : Вече, АСТ, 2000. – 592 с.
5. Варій М. Й. Загальна психологія : навчальний посібник / М. Й. Варій. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 968 с.
6. Васильева М. П. Забезпечення деонтологічного компонента професійної підготовки студентів у світлі оновлення змісту вищої освіти / М. П. Васильева // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т ; [редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) [та ін.]. – Запоріжжя, 2010. – Вип. № 8 (61). – С. 45-51.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови: Близько 170000 сл. та словосполучень / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.
8. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
9. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : Изд-во БГУ, 1976. – 176 с.
10. Крюкова Т. Б. Современные подходы к исследованию проблемы психологической готовности к деятельности в электроэнергетической сфере / Т. Б. Крюкова // Вестник ИГЭУ. – 2011. – № 1. – С. 155-160.
11. Малютина С. В. Психологическая готовность дошкольников к школьному обучению / С. В. Малютина // Проблемы и перспективы развития образования : материалы II междунар. науч. конф. (г. Пермь, май 2012 г.). – Пермь : Меркурий, 2012. – С. 63-65.
12. Оськіна Н. О. Підготовка магістрантів педагогічних університетів до організації кредитно-модульного навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. О. Оськіна. – Одеса, 2011. – 20 с.

13. Педагогический энциклопедический словарь / гл. ред. Б. М. Бим-Бад; редкол. : М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова [и др.] – М. : Большая рос. энцикл., 2008. – 528 с.
14. Російська педагогічна енциклопедія [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pedagog/russpenc/index.php.
15. Словарь русского языка : в 4 т. / под ред. А. П. Евгеньевой. – М. : Русский язык, 1983. – 486 с.
16. Толковый словарь русского языка : в 4 т. / под ред. Д. Н. Ушакова. – М. : Гос. ин-т «Сов. энцикл.»; ОГИЗ; Гос. изд-во иностр. и нац. слов., 1935-1940. – 1216 с.
17. Царькова О. В. Формирование готовности будущего техника к решению инновационных производственных задач : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / О. В. Царькова. – Оренбург, 2009. – 36 с.
18. Энциклопедия профессионального образования : в 3 т. Т. 2 / под ред. С. Я. Батыщева. – М. : АПО, 1999. – 440 с.

Солодовник А. А.

ПРОБЛЕМА СООТНОШЕНИЯ ПОНЯТИЙ «ГОТОВНОСТЬ», «ПОДГОТОВЛЕННОСТЬ», «ПОДГОТОВКА» В СОВРЕМЕННОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ НАУКЕ

В статье автор анализирует научные наработки по вопросу определения содержания понятий «готовность», «подготовленность», «подготовка» и приходит к выводу, что указанные понятия ученые толкуют с разных точек зрения. Проведенный анализ позволил выявить функциональный, личностный и личностно-деятельностный подходы к раскрытию содержания понятия готовности к деятельности. Автор обращает внимание на то, что в научной литературе наряду с понятием готовности часто используют термин «подготовленность». В ходе исследования установлено, что подготовленность можно рассматривать как результат процесса подготовки, то есть процесса приобретения знаний, умений и навыков для осуществления определенного вида деятельности.

Ключевые слова: готовность, подготовленность, подготовка, образование.

Solodovnik A. O.

THE PROBLEM OF RELATIONS AMONG THE CONCEPTS OF «READINESS», «PREPAREDNESS» AND «TRAINING» IN MODERN PEDAGOGICAL SCIENCE

The author analyses scientific literature on the question of determination such concepts as «readiness», «preparedness» and «training» and concludes that scientists interpret these terms from different points of view. The analysis has revealed that there are three approaches for explanation of the content of «readiness to activity» in scientific literature, such as: functional, personal and personal-activity approaches.

From the point of view of the functional approach, readiness is seen as an individual's mental function or functional state, which ensures the achievement of significant results. Some representatives of the personal approach believe that the readiness is a complex of person's various qualities and attitudes, other scientists reveal its contents as a holistic, integral formation. In the framework of personal-activity approach, readiness to activity is considered as a systemic-structural formation, which includes motivational orientation, operational, evaluative and volitional components. The author draws attention to the fact that the term of «readiness» is often used in the scientific literature in connection with the concept of «preparedness». It has been found that preparedness can be seen as a result of training process, i.e. the process of acquiring knowledge and skills to perform a particular activity.

The author comes to the conclusion that the investigated concepts are closely related to each other, which leads to their use by some scientists as synonyms. According to the author, these terms should be distinguished among themselves when used in educational research.

Keywords: readiness, preparedness, training, education.

Рецензент: Кузьменко В.В.